

**Трофименко В.М.**

*Національний університет «Юридична академія України ім. Ярослава Мудрого»,  
кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального процесу*

## **СПІВВІДНОШЕННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ ДЕРЖАВНО-ВЛАДНОГО НАЧАЛА ТА ДИСПОЗИТИВНОСТІ ЯК КРИТЕРІЙ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ФОРМИ ЗА ПРОЕКТОМ КПК УКРАЇНИ**

Одним із критеріїв диференціації кримінально-процесуальної форми є ступінь співвідношення у провадженні державно-владного начала та диспозитивності. Специфіка кримінального процесу як діяльності державних органів, спрямованої на розкриття та розслідування злочину, а також вирішення судом кримінальної справи, що здійснюється не тільки в інтересах окремих осіб, які постраждали від злочину, а і всього суспільства, обумовлює пріоритетну дію принципу публічності в цій сфері. Втім, запровадження елементів приватних відносин у кримінальному провадженні є в окремих випадках цілком виправданим, адже це дозволяє вирішити завдання кримінального судочинства у значно більш стислі строки і меншими економічними затратами.

В умовах чинного законодавства за цим критерієм можна виділити наступні прояви диференціації кримінально-процесуальної форми: - провадження у справах приватного та приватно-публічного обвинувачення (ст. 27, 27-2 КПК); - порядок звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням обвинуваченого, підсудного з потерпілим (ст. 8 КПК, ст. 46 КК); - порядок проведення скороченого судового слідства (ч. 2 ст. 299 КПК). При цьому слід зазначити, що застосування диспозитивної засади при нормативному регулюванні кримінально-процесуальної діяльності постійно розширюється, про що свідчать зміни та доповнення КПК України, внесені Законом України від 15.11.2011 р., зокрема, стосовно розширення справ приватного обвинувачення. Така тенденція простежується й за проектом КПК, в якому вона набула подальшого розвитку.

Так, за критерієм співвідношення державно-владного начала та диспозитивності можна назвати наступні прояви диференціації кримінально-процесуальної форми за проектом КПК: - кримінальне провадження у формі приватного обвинувачення; - кримінальне провадження на підставі угоди про визнання винуватості; - кримінальне провадження на підставі угоди про примирення; - порядок проведення скороченого судового слідства.

При цьому перші три форми диференціації відзначаються новизною порівняно з чинним законодавством, адже порядок кримінального провадження у формі приватного обвинувачення за проектом КПК суттєво змінено, а обидві форми кримінального провадження на підставі угод є, по суті, новою, оскільки угода про визнання винуватості взагалі невідома українському законодавству, а угода про примирення, незважаючи на схожість з діючим інститутом примирення у справах публічного обвинувачення, характеризується суттєвою новелізацією як стосовно порядку її застосування, так і передбачених законопроектом її правових наслідків.

Перше питання, яке постає після ознайомлення з положеннями проекту КПК стосовно порядку здійснення зазначених кримінальних проваджень, пов'язане із визначенням

доцільності їх запровадження, тієї мети, яку переслідували розробники проекту КПК при їх розробці. Друге питання полягає в оцінці здатності передбаченого проектом КПК механізму здійснення цих особливих проваджень забезпечити вирішення завдань кримінального судочинства, які визначено статтею 2 законопроекту.

Уявляється, що кримінальне провадження на підставі угоди між прокурором та підозрюваним, обвинуваченим про визнання винуватості та угоди про примирення між потерпілим та підозрюваним, обвинуваченим є тим видом компромісних процедур, який має суттєві переваги порівняно із загальним порядком здійснення кримінального провадження. Такі переваги полягають в тому, що у такий спосіб: 1) суттєво прискорюється здійснення правосуддя в кримінальному процесі, а відтак - забезпечується право кожного на справедливий суд упродовж розумного строку, яке передбачено ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод; 2) знижується навантаження на органи досудового слідства, прокурора та суд; 3) раціоналізується та оптимізується кримінальне провадження, оскільки загальна і досить громізка процедура його здійснення застосовується лише стосовно розслідування і судового розгляду тих злочинів, які є найбільш суспільно небезпечними; 4) досягається врегулювання кримінально-правового конфлікту, а тому й захищаються права і законні інтереси його учасників; 5) спрощується кримінальне провадження та суттєво знижується його затратність.

Вказані аспекти значення впровадження цих процедур, зрозуміло, можна очікувати лише за умови належного правового регулювання порядку здійснення кримінального провадження на підставі угод, його деталізації, що забезпечить прозорість та передбачуваність кримінального судочинства у цих справах, правову визначеність для його учасників.

Аналіз положень проекту КПК щодо порядку кримінального провадження на підставі угод дозволяє дійти висновку про необхідність їх подальшого удосконалення, передбачення гарантій дотримання прав і законних інтересів учасників кримінально- процесуальних відносин при укладенні угоди про визнання підозрюваним, обвинуваченим винуватості та примирення підозрюваного, обвинуваченого з потерпілим. Зокрема, уявляється необхідним: - запровадити обов'язкову участь захисника при укладенні цих угод та нормативно закріпити його процесуальні права у зв'язку із участю у даному провадженні; - більш чітко визначити часові межі застосування угод, оскільки, на відміну від угоди про примирення, яка може бути укладена протягом всього кримінального провадження (навіть і при виконанні вироку), угода про визнання винуватості, на наш погляд, повинна застосовуватися лише до початку судового слідства; - деталізувати положення законопроекту щодо призначення судом узгодженого сторонами покарання (при укладенні угоди про визнання винуватості) тощо.